

Psalmi su najpoznatija i najvrjednija zbirka hebrejske religiozne lirike koja je bogoslužnom praksom postala i kršćanska baština. Oni na izvrstan način izražavaju dubinu svetopisamske objave koja je dijalog između Boga i čovjeka. To je odgovor na Božje djelovanje. Psalmi su božanski nadahnuta lirika pa je to istovremeno i ljudski i božanski govor.

U današnjoj kršćanskoj liturgiji najviše se koriste u bogoslužju časova, jer psalmi *po svom podrijetlu imaju snagu ljudski duh uzdignuti k Bogu i probuditi sveta čuvstva te u radosti poticati na zahvaljivanje, a u žalosti donositi utjehu i ohrabrenje* (Opća uredba o časoslovu, 100) te tako ostvarivati glasovitu Apostolovu preporuku: *Radujte se s radosnima, plačite sa zaplakanima* (Rim 12,15).

Važnost i korisnost psalama kao molitvenih obrazaca neprestano su isticali učitelji duhovnog života u svim epohama. U novije su vrijeme dvojica papa, Ivan Pavao II. i Benedikt XVI., održali niz kateheza na općim audijencijama srijedom i sakupljene objavili u pet svezaka. Na hrvatski su prevedene kateheze o psalmima večernje. Njihov prethodnik, papa Pavao VI. u apostolskoj uredbi „Pjesmu hvale“, kojom je proglasio božanski časoslov sastavljen prema smjernicama Drugoga vatikanskog sabora, ističe: *Posebno je potrebno da Božji narod s novim osjećajem prihvati molitvu psalama, koja neprestano iznosi i naviješta Božje djelovanje u povijesti spasenja. To će biti lakše bude li se kod klera što marljivije promicalo dublje razumijevanje psalama, u onom smislu u kojem se pjevaju u svetoj liturgiji, i budu li vjernici prikladnom katehezom u tome što poučeniji* (Uvodne napomene u Red čitanja, br.19).

Dio naviještene riječi Božje

U euharistijskom, misnom bogoslužju psalmi su *sastavni dio bogoslužja riječi i očituju važan liturgijski i pastoralni trenutak jer potiču razmatranje Božje riječi* (Opća uredba misala, 61). Budući da su dio Svetoga pisma, dakle riječ Božja, ne mogu se zamijeniti niti nadomjestiti nikakvom ljudskom riječju u bogoslužju, pa bila ona ne znam kako lijepo i pametno oblikovana, što izričito naglašava Opća uredba misala br. 57. Umjesto psalma naznačena u lekcionaru, može se pjevati rezponzorijalni gradual iz *Graduale Romanum* ili alelujski psalam iz *Graduale simplex*. Dobro je podsjetiti da je i gradual tekstuualno sastavljen od dijelova psalma ili nekoga svetopisamskog kantika.

Dok ulazna i pričesna pjesma prate obrede za koje su predviđene, otpjevni je psalam u strogoj povezanosti s misnim svetopisamskim čitanjem koje mu prethodi. Svrha mu je produbiti čitanje i potaknuti na razmišljanje u srcima slušatelja. To je odgovor na naviještenu Božju riječ u prvom misnom čitanju. I to *najuzvišeniji odgovor vjernika svome Gospodinu* (G. Ravasi).

Za nedjelje su predviđena tri svetopisamska čitanja od kojih je prvo iz Staroga zavjeta. Prema tome, psalam se neposredno nadovezuje na to čitanje koje je i odabrano zbog njegova odnosa prema novozavjetnim tekstovima, osobito zbog povezanosti s evanđeljem. Došašće, korizma i vazmeno vrijeme imaju svoja posebna obilježja, pa je izbor i raspored starozavjetnih tekstova uređen po načelu “rasporeda po temama”. Budući da vrijeme kroz godinu nema posebnog obilježja, poslanice i evanđelja na nedjelje kroz godinu raspoređene su po načelu “polususljednog čitanja”, a starozavjetni su tekstovi usklađeni s evanđeljem te nedjelje. Tako su otpjevni psalmi tih nedjelja izvrsna spona između starozavjetnoga čitanja i evanđelja.

U vazmenom vremenu prvo misno čitanje uzima se iz Djela apostolskih, “usporedno i postupno, u krugu od tri godine. Tako se svake godine donosi nešto o životu, svjedočanstvu i napredovanju prvobitne Crkve” (Uvodne napomene, 100).

Redovito treba koristiti predloženi psalam koji je povezan sa svetopisamskim čitanjem što mu prethodi. Kad se koriste misni obrasci iz zajedničkog slavlja svetaca, pokojničke mise ili uz različite obrede, predvoditelj može i treba izabrati psalam koji će biti prikladniji duhovnom dobru okupljene zajednice.

Način izvođenja i primjena

Psalam je lirska pjesma i redovito bi ga u bogoslužju trebalo pjevati. Dva su najčešća načina pjevanja psalama: s otpjevom ili izravno. U prvom načinu psalmist ili pjevač pjeva retke ili kitice psalma, a sav narod ponavlja otpjev. Takav je način prikladniji od izravnog pjevanja svih redaka što ih izvode solisti ili pjevački zbor. U tom drugom načinu sudjelovanje naroda svodi se na slušanje, ili eventualno priključivanje pjevanju zbora. Ako se psalam ne pjeva, treba ga pomnjivo čitati da potakne razmišljanje o naviještenoj riječi Božjoj.

Ova kratka razmišljanja o sadržaju i poruci misnih otpjevnih psalama pripremljena su kao poticaj na razmišljanje, osobno duhovno obogaćivanje liturga i učitelja, ali i početna pomoć za pripremu pouke vjernika osobito poslužnika i angažiranih aktivista. U tome ćemo nastojati slijediti Kristov primjer čitanja i tumačenja Svetoga pisma. On je, naime, polazio svojega “danas” u vlastitu trenutku kako bi sve potaknuo na produblјivanje i primjenu Pisma.

Ovo su liturgijska razmišljanja obilježena kršćanskim odčitavanjem psalama ali vodeći računa o izvornom obilježju i poruci dotičnog psalma. Svakako treba uzeti u obzir da su ovo samo natuknice i poticaji na daljnje proučavanje, domišljanje i produblјivanje. Ove bi misli trebalo svakako čitati s tekstem u ruci.

USKRS – DNEVNA MISA: Psalam 118, 1-2.16-17.22-23
Pohvala i zahvala

Psalam 118 je duhovni spjev koji nije lako niti jedinstveno protumačiti. Podrijetlo mu je obilježeno starozavjetnom bogoslužnom praksom: recitirao se za vrijeme obreda pashalne večere dok se ispijala četvrta čaša vina ali i naizmjenično pjevao prigodom svečanog ulaska u Hram. Upravo ta izmjena soliste i kora, komu se priključivao sav narod drugim dijelom retka, čini ga dinamičnim i veselim što je veoma prikladno za doživljaj radosti zbog uskrsne pobjede. Tumači Svetoga pisma postanak ovoga psalma povezuju s godinom 444. pr. Kr. kad je prvi put proslavljen blagdan Sjenica kao uspomena na boravak Izabranog naroda u pustinji i zahvala Bogu na iskazanoj ljubavi.

Psalmi od 113. do 118. čine skupinu zahvalnih pjesama na daru oslobođenja iz Egipta pa se i nazivaju "egipatski Halel" a Isus ih je otpjevao prije svoje muke (Mt 26,30 par).

Za današnju svetkovinu uskrsnuća Gospodinova izabrano je samo šest redaka ovoga psalma da budu jeka i obrazloženje otpjeva: *Ovo je dan što ga učini Gospodin: Kličimo i radujmo se u njemu!* Psalm nas najprije poziva na zahvaljivanje Bogu i javno priznanje da je *vječna ljubav njegov*. Veličanstveni događaj Kristova uskrsnuća od mrtvih naslućen je već kod starozavjetnog tvorca psalma koji spas od vlastite smrti i povratak u život prepoznaje i priznaje samo kao zahvat Božje desnice.

Zadnja kitica sadrži glasovita dva retka o *kamenu što ga odbaciše graditelji* a on *postade kamen zaglavni*, zbog toga jer ih je Isus primijenio na svoju sudbinu u Mt 21,42 nakon što je iznio prisposobu o vinogradarima ubojicama. Primjenjujući na sebe ovaj psalam, Isus je pokazao put kršćanske interpretacije ovoga i sličnih himana o vjernosti i darovitosti Božjoj i njegovoj naklonosti, čime odjekuje čitav ovaj psalam.

Današnji nas odlomak iz Ps 118 potiče na zahvaljivanje Bogu koji i nas zajedno s Kristom spašava od smrti vječne i uvodi u novi život. Ponavljajući riječi ovoga psalma zajedno s Kristom na dan uspomene na njegovo slavno uskrsnuće od mrtvih mi radosno pjevamo zbog Božje pobjede nad zlom. Zbog toga, s pravom, možemo uskliknuti: *Ovo je dan što ga učini Gospodin, kličimo i radujmo se!*

DRUGA VAZMENA - Psalm 118, 2-4.16-18.22-24 *Kamen zaglavni*

Za misno bogoslužje II. vazmene nedjelje izabrano je 9 redaka iz drugog dijela Ps 118 od kojega smo prvi dio razmatrali uz misu na dan Uskrsa, a zadnji dolazi na 4. vazmenu nedjelju. Vrhunac i središte sva tri dijela ovoga psalma nalazi se u 22. retku koga je sam Krist primijenio na svoju sudbinu: *Kamen koji odbaciše graditelji postade kamen zaglavni*. Mi kršćani s posebnim pijetom ponavljamo usklik riječima koje je upotrijebio naš Gospodin.

Biblija se često koristi svijetom slika što ih pruža kamen u raznolikim oblicima. Redovito ih primjenjuje na Mesiju. U povezanosti s bogoslužjem ove nedjelje, osobito s otpjevnim

psalmom, zadržavamo se na slici zaglavnog ili ugaonog kamena. Isusa Mesiju su njegovi najbliži odbacili, ali je Bog njega učinio završnim, zaglavnim, kamenom u sljemenu građevine. Upravo taj kamen daje čvrstoću zgrade, ovdje hrama u kojem prebiva punina božanstva i u koji se ugrađuju kao živo kamenje oni koji su povjerovali njegovim navjestiteljima (1 Pt 2,4.7).

Da se slika zaglavnog kamena nije iscrpla samo u Kristovoj osobi pokazao je i on sam kad je prvaku apostolskom, nakon vjeroispovijesti u Cezareji Filipovoj, rekao: *Ti si Petar – Stijena i na toj ću stijeni sagraditi Crkvu svoju*. Sv. Ambrozije proširuje to na sve kršćane pa ih potiče: *Potruđi se da i ti postaneš stijena. Ali tu stijenu ne traži izvan sebe nego u sebi. Tvoja je stijena tvoje djelovanje, tvoja je stijena tvoje razmišljanje. Neka ti kuća bude izgrađena na toj stijeni pa je neće srušiti nikakva oluja zlih duhova. Da bi bio stijena, ostani unutar Crkve jer ona je sagrađena na Stijeni. Ostaneš li u Crkvi, vrata paklena neće ti nauditi*. To je ono što će njegov učenik Augustin izraziti glasovitom izrekom: *Cristus totus – Čitavi Krist*, tj. Krist i mi kršćanici koji se kao živo kamenje ugrađujemo u hram Božji.

Ta je slika ukorijenjena u biblijsku predaju što ju je najjasnije izrazio prorok Izaija: *Ovako govori Jahve Gospod: Evo, postavljam na Sion kamen odabrani, dragocjen kamen ugaoni, temeljac. Onaj koji u nj vjeruje neće propasti* (Iz 28,16). To je obećanje svim vjernicima. A onima koji ne vjeruju postaje kamen *spoticanja, stijena posrtanja; oni se o nj spotiču, neposlušni Riječi, za što su i određeni* (1 Pt 2, 8).

TREĆA VAZMENA – Psalam 4,2.4.7.9

Djetinje pouzdanje

Na riječi Petrove pouke prvih kršćana koja je naviještena u prvom misnom čitanju, odgovaramo psalmom koji govori o djetinjem pouzdanju u Boga u svakoj nevolji pa i u sjeni smrtnoj. Petar poučava svoje suvremenike o otajstvu odbacivanja Božjeg poslanika *koga Bog uskrisi od mrtvih, čemu smo mi svjedoci* (Dj 3,15). Iako su Petrovi slušatelji bili sudionici odbacivanja Božjeg poslanika koga su se odrekli i predali Pilatu, nisu odbačeni od Boga niti isključeni iz plana spasenja. I za njih postoji nada koju im Petar naviješta kao veselu vijest. Za potpuno ispunjenje te nade, Petar ih opominje: *Pokajte se i obratite da se izbrišu grijesi*

vaši (Dj 3,19). U taj kontekst iskrenog priznanja i pouzdanja u dobroga Boga stavljen je otpjev za današnji psalam: Obasjaj nas, Gospodine, svjetlom svoga lica!

Ps 4 je primjer zanosnog nokturna prožeta djetinjim pouzdanjem u Božju zaštitu. Molitelj mirno sniva, ne boji se noćne studeni ni mrkline *jer mi samo ti, Gospodine, daješ miran počinak*. Noć je uvijek simbol smrti, slična mrklini ništavila prije stvaranja svijeta. Nasuprot tome, svjetlost dana je uvijek znak života pa svaka zora novoga dana doziva u pamet novo stvaranje i svjedoči o blještavoj pobjedi Božjoj nad ništavilom i zlom. Na tome se temelji moliteljeva smirenost i djetinje pouzdanje u Božju zaštitu.

82

A to je istinska čovjekova sreća. I vjernički odgovor na vječno pitanje retorički postavljeno i u današnjem psalmu: *Tko će nam pokazati sreću?* Vjernički odgovor je jedan jedini: *Svjetlo tvoga lica, Gospodine*. Parafrazirajući ovaj psalam, Paul Claudel je zapisao: *U meni vlada mir kad se približava san. U meni je blago nadanja što mi ga ti pokloni*.

Ovaj je psalam prikladan za uskrsno ozračje i navještaj Kristova i našega vazmenog otajstva prijelaza u pravi život preko smrti kojoj je noć i san predznak i nagovještaj. Uznemirenost i strah na samu pomisao na potpuno uništenje gubi svoju oštricu jer je Bog pokazao svoju snagu na Kristovu uskrsnuću iz groba pa psalmist, a s njime i mi svi, možemo spokojno reći: *Čim legnem, odmah u miru i usnem, jer mi samo ti, Gospodine, daješ miran počinak*.

ČETVRTA VAZMENA – Psalm 118, 2-4.16-18.22-24 *Uzor zahvalnica*

Psalmi su toliko vjernički bogati da je o njihovoj duhovnoj vrijednosti dovoljno reći samo nekoliko riječi ... Te pohvalnice, tužbalice i zahvalnice, provrele iz duše psalmistâ u okolnostima njihova vremena i osobnog iskustva, zvuče univerzalno jer izriču stav koji bi svaki čovjek trebao imati pred licem Božjim. Njima vjernik u Novom savezu bez promjene riječi, ali u znatno bogatijem smislu, hvali Boga i zahvaljuje mu što mu je objavio tajne svoga božanskoga života, otkupio ga kralju svoga Sina i udahnio mu svoga duha.

To što Jeruzalemska Biblija u uvodnim napomenama govori o psalmima općenito, to u potpunosti možemo primijeniti na treći dio Ps 118 koji je predložen za otpjevni psalam ove vazmene nedjelje. Kao zaključna pjesma u skupini pohvalnih psalama zvanih *Hallel* (Ps 113-118), predstavlja uzor vjerničke zahvalnice Bogu. Psalmist zahvaljuje Bogu za sva dobročinstva, a kršćani su pronašli vrhunac zahvale Bogu za Kristovo uskrsnuće od mrtvih. Zbog toga je još jednom u ovom uskrsnom vremenu u središte stavljen 22. redak ovoga psalma što ga Petar navodi u govoru glavarima naroda i starješinama: *Isus Krist Nazarećanin, kojega ste vi raspeli, a kojega Bog uskrisi od mrtvih ... je kamen koji vi graditelji odbaciste, ali koji postade kamen zaglavni.*

Već je židovska predaja ovu skupinu zahvalnih psalama povezala s vazmenim bogoslužjem koje je slavilo oslobođenje od zla kao univerzalne teme, ali i konkretnog povijesnog oslobođenja od egipatskog ropstva. Kršćani su to prihvatili i usavršili vazmenim bogoslužjem zahvale Bogu za Kristovo i svoje uskrsnuće. To je ono što razvija drugo misno čitanje današnje nedjelje: *...sad smo djeca Božja i još se ne očitova što ćemo biti. Znamo: kad se očituje, bit ćemo njemu slični, jer vidjet ćemo ga kao što jest (1 Iv 3,2).*

Ovaj se psalam izvorno izvodio u Hramu uz radostan ples oko žrtvenika. Svaki bi sudionik držao u jednoj ruci zelenu grančicu i njome mahao, a drugu bi ruku držao na ramenu najbližeg sudionika ovoga svečanog plesa. Pri tom bi ponavljali pripjev: *Hozana, blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje!* Kakve li razlike od naših ukočenih i pasivnih sudjelovanja u izvođenju otpjevnih psalama. Pa i ovoga koji je uzor zahvalnica.

PETA VAZMENA - Psalam 22,26b-27. 28. 30-32
Ti si, Gospodine, hvala moja!

Među najslavnije molitve u psaltiru ubraja se Ps 22 od kojega samo završni dio koristimo kao otpjevni psalam u bogoslužju ove vazmene nedjelje. Ovaj je psalam svrstan među mesijanske i veoma često korišten u kršćanskoj predaji, kako teološkoj tako i književnoj. Mnogi su ga glazbenici uzimali kao podlogu svojim skladbama. Spomenimo samo Brucknera i Mendelsohna. Za nas je još zanimljivije i važnije da u opisima muke Isusove u evanđeljima ovaj psalam zauzima počasno mjesto. Prisjetimo se

da su zadnje riječi što ih je Isus izgovorio na križu prije svoje smrti, zabilježene na njegovu materinskom, aramejskom jeziku, početne riječi ovoga psalma: *Eli, Eli, lamah sabahtani - Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?* (Mt 27,46).

U konačnoj redakciji psalma koja je prihvaćena u kanonski sadržaj psaltira i stigla do nas, tumači uočavaju tri faze koje se ne iscrpljuju u jednostavnom molitvenom krik. Evanđelisti bilježe da je Isus izgovorio samo početak psalma, ali prema ondašnjem hebrejskom shvaćanju, time je obuhvatio čitav psalam koji je u svome drugom i trećem dijelu obilježen radošću i čvrstom nadom. Zbog toga ova pjesma, koja je u svojoj srži lamentacija, prelazi u pjesmu zahvale Bogu zbog djela što ga je izveo a koje je tako veličanstveno da će se o tome *pripovijedati sljedećem pokoljenju*. Razmišljajući o tome Bossuet je uskliknuo: *Blago onima koji recitirajući ovaj psalam postanu zajedno s Kristom Isusom tako svetački rastuženi da bi postali i tako božanski obradovani!*

Redci ovoga psalma uzeti u bogoslužje današnje nedjelje izabrani su kao odgovor na prvo čitanje iz Djela apostolskih u kome se opisuju počeci apostolske Crkve *po svoj Judeji, Galileji i Samariji* gdje se *izgrađivala, napredovala u strahu Gospodnjem te rasla utjehom Duha Svetoga*.

A taj rast Crkve je hranjen onim što je Gospodin ostavio kao uspomenu na sebe: vazmena gozba Novoga saveza koja se ostvaruje u svakoj misnoj žrtvi. To je ono što je ovaj psalam najavio: *Siromasi će jesti i nasititi se*. Čestim sudjelovanjem na toj gozbi dobivamo snagu nadvladati osjećaj napuštenosti od svih, pa i od Boga. Jer to je kruh jakih koji se daje siromasima u duhu.